

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	REDAȚIA: Dr. Ioan Sămpăleanu, Stefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Balázsfalva.
---	--	--

Un nou Vlădică românesc.

Prin trecerea păr. vicar dela Hațeg în scaunul vlădicesc al Lugoșului, Biserica noastră unită a câștigat un nou Vlădică, iar neamul românesc un nou îndrumător cu autoritate de Arhiereu român. E prea firesc deci, că în această vreme, când se încheie de nou, și fără să putem ști până când, timpul rugăciunii pentru cel mai bun și pentru cel mai potrivit, noul vlădică să ajungă în centrul privirilor întregii obște, care știe și vrea să înțeleagă, ce înseamnă a fi Vlădică românesc între aceste cuprinsuri politice.

Prea Sfinția Sa Dr. Valeriu Traian Frențiu, în care, cei puțini, cari am avut prilejul să-l putem observa mai de aproape, până acum am cunoscut pe preotul conștientos, care în toate slujbele, ce i-s'au încredințat, a corespuns deplin nădejdilor mai marilor săi, — din momentul când suie treptele Arhieriei, trebuie considerat în lumina strălucirii tronului arhieresc, precum și a sublimei dar foarte grelei îndatoriri față de neam, pe care i-o dă împrejurarea, că acel tron are menirea să aline durerile și să mărească bucuriile neamului, a cărui îndrumare îi revine. Vieța de până acum a păr. Frențiu, care nu a înscris pe paginile istoriei noastre prestațiuni cari să-l impună într'un chip

deosebit, privită în această lumină, căreia timpurile grele, prin cari trecem, îi împrumută o intensitate extraordinară, a putut cu drept cuvânt să provoace unele nedumeriri privitor la viitoarea sa activitate arhierescă. Receala neobișnuită a ziaristicei noastre, față de acela, care urcă tronul episcopesc de Lugoj, se poate explica singur în modul acesta.

Noi credem însă, că aceste nedumeriri, oricât ar fi de generale, sunt nejustificate și neîntemeiate. Păr. Frențiu poate să ajungă unul din cei mai frunte Arhieriei români, și avem nădejdi întemeiate, că va și ajunge. Temeiul acestei credințe a noastre este împrejurarea, că ajunge la cârmă, în cea mai frumoasă vrâstă a bărbăției, un om care cunoaște din experiență proprie neajunsurile, cărora va trebui să facă față, și un preot cu viața nepătată, care s'a impus poate tocmai prin împlinirea fără sgomot, dar cu atât mai conștiențioasă, a datorințelor sale. Aceste calități au făcut, ca fiul de preot din Reșița Banatului să ajungă încă foarte tinăr în scaunul protopesc al Cudșirului și mai pe urmă în cel vicarial dela Hațeg. Aceleași calități nutrite și întărite de rugăciunile proprii și ale credincioșilor săi, vor face de sigur ca și îndatoririlor sale de Arhieriu român să corăspundă în deplină măsură.

Toate semnele arată, că activitatea sa pastorală va urmă, și în cadrele lărgite ale unei episcopii, calea întăririi vieții religioase, a „reînnoirii a toate în Hristos“. Și când va fi făcut ca pe credincioșii săi, să-i poată pune de pildă într'ale credinței și ale moralității, va fi adus și neamului cel mai prețios serviciu.

„Cel ce întru puțin a fost credincios, și întru mult credincios va fi“. De aceea îi strigăm din inimă curată:

Întru mulți ani Stăpâne!

REDACȚIA.

Biserica română unită în trecut și'n viitor. *)

Fraților! Eră în Capernaum, când lui Isus i-a zis cineva: „Iată mamă-ta și frații tăi stau afară, cerând să grăiască cu tine.“ Iar el răspunzând a zis: „Care este mama mea și frații mei?“ Și și-a întins mâna către învățăceii săi și a zis: „Iată mama mea și frații mei. Că ori cine face voia Tatălui meu, carele este în ceriuri, acela este fratele meu și sora mea și mama mea.“

După scena aceasta, în care se arată, că mântuirea nu e legată de condiții pământești ori de legături de sânge, Isus s'a adresat către învățăceii săi cu cuvintele: „Să mergem de ceea parte.“ Și lăsând poporul, s'a suit în corabie. Apostolii îi făcură loc la cârmă, ca să se poată odihni după oboseala zilei. Și a adormit Isus. Iar corabia ținea drumul spre sudost dela Capernaum, peste lacul Tiberiadei. Acest lac mare este încunjurat jur împrejur de munți frumoși, iar căldura pe lac ajunge și la 40° C. Spre sară, când scade căldura și se face asemenea cu răcoarea munților împrejmuitori, adeseori se nasc furtuni mari pe lac. Așa s'a întâmplat și acum, cât se acoperia corabia cu valurile.

Cei 12 Apostoli de bună sama puteau zice, că ei cred în Mesia. Însă idea lui Mesia, ca Fiul lui Dumnezeu, totuși aveă să se mai limpezească în mințile lor, pe măsură ce cunoșteau tot mai deplin firea acestui Fiul alui Dumnezeu. În calea aceasta peste marea Tiberiadei, credința Apostolilor aveă să facă un mare pas înainte spre limpezire și hotărîre. Ei, amenințați de valuri, uită cu cine sunt. Și strigă desnădăjduiți: „*Doamne, mântuiește-ne, că pierim!*“ Ca și cum ar crede, că Isus n'are aceeași putere durmind, ca și treaz. Și ca și cum s'ar puteă, ca El, fie și numai pe o clipă, să-și uite de cei, pe cari i-a ales, să fie Apostolii împărăției sale. Dar nici n'a întârziat

*) Ideile cuprinse în acest articol s'au desfășurat mai întâiu în adunarea preoțească (sinod) a tractului, pe care pâr. Popa îl conduce în calitate de protopop. Fiindcă ele sunt de cea mai mare actualitate și fiindcă credem, că pentru originalitatea lor vrednicesc o răspândire cât mai largă, le facem loc cu plăcere și încă chiar în forma aceea, în care pâr. protopop a avut amabilitatea de a-și reconstrui vorbirea pe seama acestei reviste.

Isus a-i dojenî pentru credința lor îndoelnică, zicându-le: „*Ce sunteți înfricați puțin credincioșilor?*“ — „Și a poruncit viforului și a stătut întru liniște și au încetat valurile“¹⁾. „Și așa i-a povățuit pe dânșii la limanul voii lui“²⁾.

Fraților! Această întâmplare sublim de frumoasă și cu înțeles mi-a venit în minte fără voie, când m'am gândit la starea noastră în zilele aceste istorice, prin cari trecem. Plutiam și noi preoții uniți — cum plutiau Apostolii — nu peste marea Tiberiadei, ci pe marea *liniștită* a bisericii noastre. Așa ne-au găsit valurile potrivnice din vremile mai de pe urmă... Știam noi, că la cârmă-i „*Domnul cel tare în răș-boaie*“, dar, știindu-l prezent numai în mod tainic, în preasf. sacrament al Euharistiei, se clătină adese în noi credința, că valurile sculate asupra noastră ne-ar putea lăsa la suprafață.

În ceasul greu, în mijlocul valurilor răsculate, Apostolii vâsliu cu îndoite și întreite puteri și în aceeași vreme strigau: „*Doamne mântuiește-ne, că pierim!*“ — Cum facem oare noi, iubiți frați?! Puși lângă cârma bisericilor noastre unite — ca corăbii vii, nu materiale, ca cea a Apostolilor — ne-am îndoit și întreit și noi puterile de luptă împotriva valurilor?! Am început noi după norii grei, ridicați pe orizontul vieții noastre bisericesti-naționale în vremea din urmă, să ne rugăm mai fierbinte și mai des? Am început noi să ne armăm în lupta, ce ni-s'a declarat, cu arma nebiruită a pocăinții adevărate? Am început noi să batem la porțile pururea deschise ale Împăratului euharistic cu mai multă evlavie și cu pregătire vrednică, știind noi bine, că „*Spirit este Dumnezeu și cine se închină Lui, trebuie să se închine cu spiritul și cu adevărul!*“

Cu un cuvânt i-am urmat noi pe Apostoli măcar în partea a doua a ținutei lor, strigând: »*Doamne, mântuește-ne, că pierim?*« Ori doară la prima ivire a valurilor potrivnice noi am fost cei dintâi, cari am aruncat cârma din mână și am fugit în pământ *străin*, lăsând corabia, încredințată nouă, să se cufunde?! Ori, când cel dintâi răuvoitor, întâlnit în cale, ni-a hulit credința, i-am secundat lui, producând grețoasa impresie a soldatului fugar din focul luptei?!

Fraților! Când mă adâncesc cu gândul în trecutul nostru de popor cu limbă și datini deosebite, mi-se desprinde clar din

¹⁾ Ps. 106, 25 urm.

²⁾ Ps. 106, 33.

istoria celor din urmă 200 de ani, că biserica noastră unită a avut întâiu de toate un rol mare *național*, care acum pare împlinit. Intenziva lumină națională împrăștiată de cele dintâi școli românești din Blaj a străformat fața pământului românesc din Tisa peste Carpați — la Marea Neagră, și din Balcani în frumoasa Bucovină.

Misiunea aceasta și-a împlinit-o în lumina Romei veșnice. Numai ea ne-a smuls din brațele reci ale Orientului petrificat și ne-a altuit în pământul cald și rodnic al Apusului. Ea a legat *iarăși* cultura noastră de a fraților noștri de sânge rămași departe de noi, în leagănul părintesc. Roma *singură* a reînviat gloria străbună în pământul țării noastre. Azi e statorită pe veci cultura latină în Răsărit. Azi un steag mândru și neatârnător ne dă absoluta garanță a veșniciei acestei culturi românești, pentru isbândirea căreia au suferit un Șincai, un *Klein*, Maior, Lazar, Pumnul, Bărnuț, Barițiu, Cipariu, Maiorescu și lungul șir al urmașilor lor până azi!

La răspântia dintre trecutul național și viitorul ascuns se ivesc potrivnicele valuri, cari ne amenință din toate părțile: episcopia unguerească deoparte, slăbirea credinței creștinești dela cei de sus până la cele mai largi straturi ale credincioșilor noștri de alta, iar situația politică europeană nu mai puțin.

Cum ne-au găsit aceste pe noi Români uniți în special? Mă tem să răspund la toate întrebările de mai sus după curata mea cunoștință și conștiință. Poate ar trebui să desvălesc, azi când nu e vremea, prea multe pete produse pe corpul neamului nostru de prea marea noastră nepăsare orientală. Dați-mi însă voie să constat în general *lipsa unei activități vie și conștii creștinești*. Chiar în urma acesteia, și acum la 200 de ani după unire suntem încă mulți clătinători în credință ca trestia pe apă. Iar poporul nostru?! Crede într'un Dumnezeu, în 3 fețe șcl. Dar să-și dea seamă de fondul acestor idei și să fie gata ași dă și viața pentru ele? Oh! l'am instruit noi pentru așa ceva? L'am pregătit noi pentru zilele de azi?! Când noi înșine stăm de multeori buimăciți în fața celor mai simple probleme de viață creștinească și roșim în fața conștiinței noastre deșteptate pe câteva clipe, cum putem cere dela păstorii noștri voință tare, simțeminte curate și acțiuni înălțătoare, fie pe teren național-cultural, fie pe cel bisericesc-moral?!

Dar pe lângă toate acestea constatări sinistre, eu nu-mi pierd nădejdea. Din contră, prevăd un viitor de aur nu numai neamului nostru, ci și *bisericii noastre românești unite cu Roma*. Căci văd, că numai acum ni-s'au deschis adevăratele artere, cari vor duce și vor împărtăși sângele curatei credințe și ale bunelor moravuri în masele largi ale poporului. Pare că văd, cum vieața noastră, de creștini cu un *fond solid* de morală și de credință, va luă un avânt nou și neînchipuit mai înainte. Societățile de misiuni, înființate în toate diecezele provinciei noastre metropolitane și proiectata societate „S. Unire” — tot pentru toți — ne îndreaptă privirile sufletești chiar spre acest viitor, *închinat mai deodreptul lui Dumnezeu!*

Iată, fraților, aci văd eu *noua misiune* a bisericii noastre: „*Să înoinm toate în Hristos!*” începând, firește, cu noi. Iar la munca aceasta grozav de grea și sfântă, unde vom afla noi *pilde vii* și sprijin nebiruit? Numai în Apus! Numai în biserica cea adevărată a Romei! În Biserica aceasta, ai cărei călugări au reformat și mereu reformează spre bine lumea, ale cărei surori de caritate nu cunosc odihnă și comodități, când e vorba să ștergi lacrimile milioanei de suferinzi prin spitale și *câmpurile de războiu*, ai cărei fruntași — *ca Windhorst* ș. a. — nu se tem a da piept cu guvernele cele mai puternice — pentru susținerea *crucii* și a *moralei curate* bazate pe ea! Orientul? Ne poate arăta el azi — ori cât e de întins — măcar *un singur exemplu mare!*?...

Să ne dăm deci fraților samă de ceace suntem și să ne strângem rândurile în jurul stindardului, ce ne duce spre *renoierea neamului întreg întru Hristos!* Și să începem dela noi! Fiecare din noi, să fie nu numai un *Pavel Ap.*, care a cutrierat lumea *învățând* și botezând, ci și un *Petru*, carele *și-a plâns cu amar lăpădarea* sa de *Învățătorul*, și un *Ioan*, care *s'a culcat pe sinul Dlui*, îndemnând mai apoi pe creștini mereu: »*Fraților, iubiți-Vă unul pe altul!*

Să *învățăm* și noi, fără oboseală, în biserică, afară și în școală! *Să ne curățim* pe noi și pe ai noștri în baia pocăinții, nu odată în an, ci după cel dintâiu păcat! *Să ne culcăm* pe sinul cald al Domnului, care ne strigă de pe altarele noastre: „Cel ce mănăcă trupul meu și beă sângele meu,

întru mine petrece și eu întru el". Și să ne iubim fraților unul pe altul, căci sf. Pavel zice: „De ași împărți toată avuția mea și ași da trupul meu să-l ardă, iară dragoste nu am, nici un folos nu-mi este!“ (I. Cor. 13, 3).

Dumnezeu ne ajute!

ARITON M. POPA.

Autonomia noastră bisericească.

(II).

II.

În locul al doilea mi-am fost propus să tractez, *în concret* întrebarea: *Că ce sunt episcopii și provinciile bisericești în sinul bisericii universale*, sau cu alte vorbe, *cum contemplează dreptul ecclesiastic public natura episcopiiilor și a provinciilor bisericești?* Răspunsul la întrebarea pusă este limpede, anume: Episcopia, ori provincia bisericească, în concret nu se deosebește esențial de episcopia, ori de provincia bisericească, considerată în abstract, pentrucă, abunăoară natura de om, considerată în concret în Petru ori în Pavel, nu se deosebește în mod esențial de natura de om, pe care o consider ca smulsă din Petru ori din Pavel, adecă în abstract. Este perfect aceeaș natură, numai *respectele*, sub cari vine considerată, *sunt diverse*. — Despre episcopia, ori despre provincia bisericească, în concret, negreșit dară trebuie să zicem, că este un mijloc excugetat, și propus per modum obligationis, de societatea mai mare și perfectă, în sinul căreia se află episcopia ori provincia, ca prin mijlocul acesta să se obțină o parte din scopul societății mai mari și perfecte, însă *ținându-se cont de intențiunea specială*, ce o avu în vedere Biserica universală, când a creat episcopia ori provincia bisericească; de *factorii*, cari au concurs la creare; de *timpul*, în care fu creată; de *situația geografică* a diecesei ori a provinciei bisericești; de *naturclul* poporului, pentru care a fost creată diecesa ori provincia; de *aptitudinea* lui (a poporului) pentru lucruri mari; de *virtuțile*, cari împodobesc sufletul celor mai mulți din poporul respectiv; de *starea culturală, economică și politică*; de *ritul, disciplina*, și de *cultul* acelu popor; și de alte împrejurări și particularități, cari fac, ca episcopia, ori provincia, *aceasta* bisericească, să nu fie *aceea*, deși toate episcopiiile

ori provinciile bisericești de pe întreg rotogolul pământului din sinul bisericii universale *după natură sunt perfect identice.*

Am zis, că, în concret, trebuie să se țină cont:

1. De *intențiunea specială*, ce o avă în vedere biserica universală la crearea cutărei dieceze, ori provincii bisericești, pentrucă o dieceză, ori o provincie bisericească creată, de ex. între catolici din motivul, că diecezele ori provinciile bisericești existente între catolicii respectivi erau prea vaste, nici când nu poate avea importanța aceea, ce o are o diecesă ori o provincie bisericească, creată cu scopul, ca să fie *un seminarium viu și perpetuu pentru propagarea* credinței și a moralei adevărate și la cei, cari nu au intrat în biserica cea adevărată, ori, ce e drept, au intrat, dară sunt rebeli.

2. De *factorii, cari au concurs la crearea* diecezei ori a provinciei bisericești, pentrucă, dacă la crearea din cestiune au concurs principii societăților civile, duși de spiritul, cuprins în cuvintele Sinodului Tridentin, sess. 25. c. 20. de Reform.: „Principii lumești așa trebuie socotiți de apărători ai Bisericii, ca totuși cele ce sunt de drept ecclesiastic, ca precepte ale lui Dumnezeu, și acoperite sub scutul lui, cu atât mai tare să le venereze cu sfințenie, cu cât sunt înfrumsetați din binefacerea lui Dumnezeu mai abundant cu bunuri temporali și cu putere față de alții“; biserica universală negreșit trebuie să prețuiască într'un mod deosebit produsele religiosității principilor: experiența de altfel ne spune, că biserica totdeauna pe atari principii i-a încununat cu aureola laudei și a recunoștinței.

3. De *timpul, în care fu creată* dieceza, ori provincia bisericească, pentrucă înaintea bisericii universale au avut, și au mai mare trecere diecezele și provinciile bisericești cu un trecut glorios, adecă trecute prin proba de foc, carea le-a lămurit credința, morala și alipirea de capul văzut al bisericii universale, decât diecesele ori provinciile bisericești tinere, cari, așa zicând, există și funcționează numai quasi experimentandi gratia.

4. De *situația geografică* a diecezei ori a provinciei bisericești, pentrucă o dieceză ori o provincie bisericească, care, în urma situației sale geografice, este ca și un portal mareț, prin care au să între cu timpul milioane de suflete în sinul bisericii adevărate, nu poate fi prețuită simplaminte numai ca o dieceză ori o provincie singuratică, ci trebuie apreciată potrivit cu importanța misiunii sale.

5. *De naturelul poporului*, pentru care a fost creată dieceza ori provincia bisericească. Sigur alte rezultate poate avea biserica universală la un popor, care primește cu inima deschisă adevărurile bisericii adevărate, cum fû poporul roman, despre care zise sf. Pavel, că credința lui se vestește în toată lumea; și altele, la un popor, care abea sub presiunea armelor principilor civili își pleacă grumazul sub jugul crucii lui Hristos. Dela exemple de felul acesta mă abțin, dară sunt în istorie.

6. *De aptitudinea lui* (a poporului) *pentru lucruri mari*. Supranaturalul nu distruge naturalul, fără îl perfecționează; și cu cât naturalul este mai puternic, eu atât supranaturalul află teren mai potrivit, și se sperează efecte mai sigure și mai trainice. Biserica universală, prin cunoscătorii săi adânci ai sufletului omenesc, a și apreciat totdeauna aptitudinea aceasta a popoarelor.

6. *De virtuțile, cari împodobesc sufletul* celor mai mulți din poporul respectiv, pentru că, după ce Dumnezeu prețuește singura comoară, pe care moliile nu o rod și furii nu o sapă, adică virtutea, este imposibil, ca locțiitoarea lui Dumnezeu pe pământ, adică biserica universală, să facă altcum.

8. *De starea culturală, economică și politică*. După ce Dumnezeu încarcă cu o mulțime de binefaceri vremelnice pe muritori, nici decum nu este mirare, că Biserica universală, deși societate spirituală, al cărei scop propriu este sfințirea sufletelor, se încarcă și ea, imitând pe dumnezeescul ei întemeietor, pe aderenții săi cu binefaceri pe terenul cultural, economic și politic, întrucât aceasta este compatibil cu constituțiunea ei și cu coesistența bisericii cu societatea civilă. Pururea rămân adevărate cele afirmate de Papa Leo XIII. în Constituțiunea Apostolică, carea se începe: *Immortale Dei*¹⁾, anume, că: „Quaecumque Ecclesia vestigium posuit, continuo rerum faciem immutavit, popularesque mores sicut virtutibus antea ignotis, ita et nova urbanitate imbuit; quam quotquot acceperere populi, mansuetudine, aequitate, rerum gestarum gloria excelluerunt²⁾.”

¹⁾ În articolii despre autonomie în mai multe locuri mă provocă la Constituțiunile Apostolice, și la Bulele papale, reproduse în Șematismul diecezei de Oradea-mare din anul jubilar 1900.

²⁾ »Ori-unde și-a pus biserica piciorul, peste tot locul a schimbat fața lucrurilor, și precum a strecurat în moravurile poporului virtuți mai înainte necunoscute, tot așa și o cultură nouă; și toate popoarele câte au primit cultura aceasta, au strălucit prin blândetă, echitate și prin împlinirea de fapte glorioase.«

9. *De ritul, disciplina și de cultul* aceluia popor. a) E lucru știut, că ritul, adică expresiunea esternă a convingerilor religioase, este un ce concreșcut cu viața unui popor, este văzut, auzit, gustat, și de cel mai rustic, este un ce, care și-a căpătat existență la un popor în conformitate cu gradul lui de cultură, cu spiritul lui — speculativ ori practic, — cu religiozitatea mai mare ori mai mică, cu temperamentul aceluia popor, cu aplicările dramatice, în analogie cu modul de a-și externă și alte convingeri, nu numai cele religioase. Cu o vorbă, ritul este o părticică ruptă din sufletul unui popor. — Fiind ritul un ce așa scump pentru un popor, biserica universală a ținut cont de lucrul acesta, sancționând cu rigoare prudentă riturile corespunzătoare credinței adevărate, oricare să fie ritul acela, *latin ori oriental*. Ce privește ritul oriental, ca unul, care ne interesează mai deaproape, Biserica universală a ținut mare cont de el, anume: „Pentru că înseși liturgiile voastre așisderea au fost prețuite de antecesorii Noștri, ca unele, cari se recomandă prin anticitatea venerabilă a originii lor, și au fost scrise în limbi, pe cari le-au folosit Apostolii ori Părinții, și *cuprind acțiuni rituali*, ce trebuie să se celebreze cu o anumită pompă splendidă și magnifică, prin cari să se nutrească pietatea și reverința credincioșilor față de misteriiile dumnezeiești.“ (Papa Piu IX. Constitut. *In suprema* de dato 6 Ianuar 1848, Symb. vol. II. la început). — „De aceea înșiși antecesorii noștri, de câteori au socotit, că este oportun, prin cuvinte foarte ample, deschis și pe față au declarat, că ei nu voiesc să nimicească ori să schimbe ritul propriu al Bisericilor orientale, ca unul, care se recomandă prin anticitatea venerabilă a originii sale și prin auctoritatea sfinților Părinți, etc.“ (Papa Piu IX. Constitut. *Romani Pontifices* din 6 Ianuarie 1862).

b) Sub *disciplină* se înțeleg acele norme, cari sunt menite direct spre aceea, să reguleze viața în forul extern. Normele acestea, adică disciplina, sunt un eflux din dogmele și morala bisericii, format în viața bisericii, în urma activității bisericii de a-se propaga, și de-a învinge pedecile, ce s'au împotrivit propagării. Este evident, că biserica, aflându-se în diverse împrejurări, în formarea disciplinei, a trebuit să se acomodeze diverselor împrejurări; și de aici, de es., avem disciplina apusană și disciplina orientală. — Este drept, că celea mai multe dintre normele din cestiune au emanat

dela Pontificii Romani, dela conciliile ecumenice, dela conciliile particulari, dela Episcopi (numite: statut diecezan), adecă sunt de *origine omenească*, și de aceea sunt *variabile*; dară totuși între normele acestea se află și de acelea, cari sunt de *origine divină*, ori se derivă *din dreptul natural* (care poate fi *absolut*: acesta este *inmutabil*, și *condiționat*: acesta este *mutabil*), și acestea norme sunt *invariabile* (luându-se afară dreptul natural condiționat), și în înțelesul acesta nu se poate da disciplină apusană, și disciplină orientală; ba chiar și disciplina de origine omenească, în măduia ei, ori în lucrurile de tot substanțiale, este quasi identică cea apusană cu cea orientală, dacă nu chiar identică; însă totuși *disciplină orientală* și *disciplină apusană* este. — Normele de disciplină se referese, fie la viața de drept eclesiastic public, fie la viața de drept eclesiastic privat. Așadară disciplina, în accepțiunea ei adevărată, cuprinde tot câmpul juridic din viața bisericii, fie pe terenul public, fie pe cel privat. Așadară unei biserici, când îi modifici disciplina, ori i-o casezi, îi modifici, respective îi casezi, *toată esternarea*, sau manifestarea vieții sale, în carea s'a născut, și a crescut poate secolii întregi: ar fi așa, ca și cum i-ai nimici cuiva trupul cu toată funcțiunea lui, și i-ai lăsa numai sufletul. — Disciplina, cum am zis, *regulează direct* viața în forul extern; dară indirect regulează viața și în forul intern, pentrucă Bisericii nu i-s'a încredințat spre păstorire *omul mașină*, ci omul *compus din trup și din suflet*.

Acum venind la punctul nostru, de disciplină a trebuit să se țină cont, și s'a și ținut, în crearea diecezelor și a provinciilor bisericesti, din partea bisericii universale. De fapt disciplina a fost totdeauna înaintea Bisericii universale un *lucru sacru, și apărut cu toată tăria*. Ca dovadă servească următoarele documente: *α*) Uniunea orientalilor cu Biserica Romei, la Florența în 1439, sub Papa Eugeniu IV., s'a făcut în cele dogmatice, *rămânând disciplina neatinsă*: „Salvis videlicet privilegiis omnibus et *juribus* eorum¹⁾.” — *β*) Credința propusă prin magisteriul infalibil al Bisericii, trebuie să fie una și aceeași la toți aceia, cari doresc să formeze corpul lui Hristos, și să trăească în staulul Aceluia; iar *disciplina bise-*

¹⁾ »Rămânând adecă neatinsse toate privilegiile și drepturile lor». (Decret. Laetentur coeli, în Șematismul citat).

ricească, după varietatea împrejurărilor și a timpurilor, sau din cauza tradițiunii și a datinei diverse a vreunei Biserici mai însemnate, *nu respinge varietatea externă...* Din partea Scaunului Apostolic s'a pus toată grija în aceea, ca *ritul oriental...* să rămână nevătănat și tare, *precum și disciplina*, pe carea o țineau și o profesau Orientalii înainte de schismă (Instr. Sacr. Congr. de Propaganda Fide către Metropolitul de Alba-Iulia de dato 28 Iunie 1858).

c) Că apoi Biserica universală, la crearea cutărei dieceze ori provincii bisericești, a ținut cont *de cultul* poporului respectiv, *de limba lui*, și de altele, se vede (pe lângă alte dovezi) și din alocuțiunea consist. din 19 Decemvrie 1853 a Papei Piu IX. „Să știe ce e drept (Orientalii), că mireasa nepătată alui Hristos este împodobită cu o varietate admirabilă, carea nu-î strică unitatea; anume că biserica, care nu este restrinsă prin nici un teritor, cuprinde toate popoarele, națiunile și neamurile, cari se închiagă într'una prin același consimțământ și aceeași credință, *deși au moravuri, limbi și rituri diverse*, dară totuși de atari, pe cari le-a aprobat Biserica Romană mama și magistra tuturor (Bisericilor)“.

Și acestea să fie de ajuns relativ la cestiunea propusă, considerată în concret.

Dr. IOAN SÂMPĂLEANU.

Lupta noastră contra alcoolului.

În Nrul 16 al „Culturii Creștine“ a apărut un articol semnat de pâr. Gheorghe Nicoară, despre lupta preoțimeii contra „pocăiților“. Autorul recomandă ca arme de luptă: ținerea misiunilor sacre populare, îndemnarea continuă a credincioșilor la o viață creștinească, purtarea exemplară a preotului, și altele. Toate sunt bune. Am și eu convingerea, că neapărat trebuie să ne apărăm poporul de acești lupi răpitori. Armele recomandate de pâr. Nicoară, sunt bune, țin însă să adaug, *că lupta noastră nu va avea rezultatul dorit, până nu vom începe o luptă serioasă contra alcoolului și până nu vom înființa pretutindenea reuniuni de temperanță.*

Este cunoscut, că pocăiții — cel puțin la aparență — nu beau nimica. Și între multe sofisticării, cu cari se nizuesc a

arăată, că legea lor e advărată, e și aceea, că toți, cari o primesc, se lasă totalmente de consumarea beuturilor spirtuoase. Argumentul acesta al lor prinde la poporul nostru. — „Cum să nu fie legea lor sfântă, când ei nici nu beau“ — zice poporul. Celelalte argumente (?), pe cari le aduc întru apărarea credinței lor greșite, sunt mai ușor de combătut. Propaganda pocăită progresa, ce e drept, încet, dar de-ar câștiga aderenți cât de cu greu și tot numai unul câte unul, pe noi și aceasta trebuie să ne doară foarte mult, fiindcă, celce trece la ei e pierdut și pentru Biserică și pentru neam.

În fața tuturor argumentelor noi putem stă cu sf. Scriptură și cu argumente din rațiune, dar în fața faptului, că ei sunt temperanți, cei mai mulți abstenenți chiar, noi nu putem zice nimica, fiindcă noi — înțeleg poporul — nu suntem abstenenți, nici cel puțin temperanți, ci considerând starea noastră materială și multele date, ce ni-se cer, suntem risipitori, când e vorba de spirtuoase. Prin faptul, că pocăiții nu beau, câștigă vază mare înaintea poporului, mai ales pe motivul, că noi nu nu facem nici o mișcare în chestiunea aceasta importantă.

Nu e nici o trebuința deosebită, să arăt pe larg primejdiile consumării necumpătate de beuturi alcoolice, fiindcă vedem pilde foarte triste, cari desfășurându-se înaintea noastră, zi de zi, ne arată cât mai jalnic și mai intuitiv primejdia. Unde e risipa, ce se face azi, unde e că din sudoarea grea, și poate chiar cu bani din bănci, poporul nostru îmbogățește pe cutare jidan, armean, ori român, care mai apoi crede, având parale destule, — că-i mai înțelept decât preotul și învățătorul lui? Unde e neascultarea, — pe zi ce merge tot mai mare — a poporului față de conducătorii săi? Să mai amintesc ruina materială, morală și trupească a familiilor românești, pe urma necumpătului în beuturile alcoolice? Oare nu a sosit încă ceasul luptei, încă nu e timpul suprem, ca noi preoțimea să începem lupta pe moarte și vieță împotriva celui mai tiran dintre dușmanii noștri, împotriva alcoolului? Până când să tot amânăm? Până când să tot zicem mâne, mâne!? Să nu uităm, că amânarea va fi împreunată cu răspundere grea înaintea următorilor noștri, cari poate nu vor mai avea ce să mântuiască. Aicea nu ne poate ajuta nimica decât ajutorul împrumutat ce rezultă din organizarea forțelor și din cooperarea tuturorora în luptă. În scopul acesta să înființăm cât mai grabnic

o reuniune preoțească de temperanță, care să se extindă preste tot cuprinsul Metropoliei noastre.

La asta suntem datori atât pentru statul nostru, pentru misiunea sfântă, ce o avem, cât și pentru binele temporal și veșnic al poporului nostru, care trebuie să ne fie mai scump ca ori ce altceva, și cu mult mai scump ca o mică plăcere fizică.

*

Gândesc, că tocmai acum e neapărat de lipsă, ca cei mai aleși ai noștri, grupați în jurul „Culturii Creștine” și ajutați de toate foile, cari simțesc greutățile multe și mari, ce apasă poporul nostru, să ne organizăm în reunine de temeranță.

Organizarea noastră va fi cu aprobarea și binecuvântarea Superiorității noastre bisericești.

Eu cred, că nu va fi mic numărul acelor, cari vom aderă și chemați fiind vom alerga la Blaj pentru înființarea reuniunii de temperanță, care apoi se va desvoltă ca cel mai ales pom din grădina pe urma îngrijirii înțelepte a bărbaților luminați, cari ne vor stă în ajutor.

Organizați fiind vom putea străbate mai ușor satele noastre, ca să le luminăm și să le ridicăm moralul public, prin înființare de reuniuni antialcoolice, în urma cărora va răsări darul și binecuvântarea lui Dumnezeu.

Reuniunile de temperanță înființate sporadic de preoți harnici au rezultate destul de frumoase, dar dacă acelea nu vor fi ajutate de o bună organizație, nu vor putea avea o viață mai lungă.

Ne însuflețim de multe lucruri bune și lucrăm stăruitor, dar însuflețirea nu ține mult dacă nu-i alimentată. Alimente pentru o luptă continuă ne oferă organizația. În aceasta suntem asigurați de ajutorul reciproc după cum zicea și păr. Zehan în Nrul 17 al „Culturii Creștine”, scriind: „Înainte de toate să fim solidari între noi și să purcedem în uniformitate, căci îndeșert voi încercă ceva, dacă vecinul meu purcede altcum, căci atunci numai îmi răsvrătesc poporul”; apoi mai jos: „Cât de de mult ni-ar putea ajuta în privința aceasta un ordin superior bisericesc și cât am fi de însufleții în lucrările noastre

și întăriți, când am fi cercetați noi preoții la vetrele noastre de câte un bărbat luminat din centru“.

Să nu mai amânăm deci organizarea noastră, fiindcă ori ce amânare ne slăbește și demoralizează¹⁾.

LAURENȚIU NICOARĂ.

„Adevărul creștinismului“. *)

— Recenzie. —

Într'un moment al istoriei universale, chiar în centrul aceleia, doi oameni stau față în față. Unul reprezentant al lumii de până aci, care în întunerecul, în care a lăsat-o Dumnezeu, depărtată tot mai tare și mai tare de adevăr, în privința religioasă, morală și socială, a dat de faliment absolut; celalalt vestitorul și chiar întruparea adevărului absolut, care după atâta vreme de întunec pe pământ, a venit ca o lumină ce-rească, ca la razele ei să se facă o lume nouă, o împărăție perfectă. Acești doi oameni au fost, precum așa de frumos ne prezintă scena aceasta Hettinger în Apologia sa: Pilat și

¹⁾ Am dat loc acestui articol, scris cu multă dragoste pentru binele poporului și cu temeinice îngrijorări pentru viitorul aceluia. Terenul însă credem că nu e destul de pregătit pentru realizarea ideii unei reuniuni de temperanță, fie și numai arhiecezană. Chestiunea alcoolismului înfricoșat în urmările sale -- fiindcă amenință foarte serios sănătatea, viața și întreagă bunăstarea morală și materială a fiilor neamului nostru -- la noi a fost mai mult zeflemizată până acum. Cum va fi tratată în viitor, nu știm. Atâta putem prevedea, că de nu ne vom reculege, poporul nostru se va trezi în brațele străinilor: a »pocăiților«, a »bunilor templieri«, și a societăților anti-alcoolice maghiare, cari se prezintă de mai mari binefăcători ai lui decât noi, cari credem, că suntem conducătorii lui. Un fiu părăsit de ai săi și povățuit pe calea cea bună de un străin, când va fi mare și fericit, pe acesta îl va iubi. Un fiu, pe care părinții nu l-au disciplinat și eventual i-au mai prezentat și exemplul rău al vieții destrăbălate, când va ajunge la cunoștința de sine în nefericire, își va blăstămă părinții, cari nu i-au dat creșterea ce datori erau să i-o dea.

Trebuie pregătite inimile preoților în sinodulele protopopești. Când va fi deșteptat interesul preoției pentru chestiunea aceasta, se va putea face cu executarea canonului 34 al sinodului arhiecezan din 1869 și cu dorința celui din 1906, exprimată sub p. VII. *Fără pregătire și fără preoți* orice încercare pentru organizația unei campanii împotriva alcoolismului o socotim zădarnică.

N. R.

*) Dr. Fr. Sawicki, Die Wahrheit des Christentums. Paderborn, 1911. 453 pag. 8^o mare. Prețul 5 Marce.

Hristos! Pilat cu întrebarea-i: ce este adevărul? (Ioan 18, 8)
Hristos cu cuvântul: eu sunt calea, adevărul și viața!

Acest cuvânt, care aproape 2 mii de ani a fericit lumea, în cele tehnice, ce-i drept, nedesvoltată încă, astăzi începe a fi întunecat de feluritele umbre ale pornirilor celor ce azi vreau să vestească alte adevăruri, să pună temei altei lumi, contrare adevărului lui Hristos.

Între aceste împrejurări nu lipsesc soldații, cari apărând steagul vechiu al adevărului vecinic, pe sama celor ce vor să înțeleagă, în eminente lucrări literare pun față în față cele 2 adevăruri, arătând, care dintre ele e cel adevărat, care e *neadevarul*, adică greșala.

O astfel de încercare bine reușită avem în lucrarea distinsului autor, care aș dori să o fac cunoscută mai la vale.

Dr. Fr. Sawicki e cunoscut publicului românesc din schimbul de idei și scrisori, ce a avut cu regretatul nostru filozof Alex. Mocsonyi, despre a cărui lucrare „Religie și știință“ a scris mai întâiu o recenzie în „Philosophisches Jahrbuch“, apoi a răspuns pe larg la toate reflexiile dlui Mocsonyi. Ceice au petrecut cu atenție discuția, au observat de atunci temeiul larg de cunoștințe și logica perfectă a profesorului german, cu care tratează subiectul din domeniul atât de delicat al filozofiei.

În lucrarea de față, Dr. Sawicki în o expunere sistematică ne dă întreaga apologie a creștinismului. Prezintă „adevărul creștinismului“ pe bază curat filozofică, din punctul de vedere al tuturor problemelor ideale de azi. Ca un avantaj deosebit al lucrării amintesc, că se estinde asupra tuturor chestiilor, cari azi preocupă un om inteligent. Ceeace se poate vedea și din indicarea pe scurt, a cuprinsului ei.

Sawicki mănecă din punctul cunoașterii adevărului. Putem noi cunoaște adevărul? ce-i adevărul adevărat (conceptul tradițional și modern al aceluia)? e adevărul absolut ori relativ? (p. 1—20). Până unde poate pătrunde cunoștința noastră? atârnă dela valoarea principiului cauzalității (se dă o temeinică demonstrare a acestui principiu p. 20—27). Dacă se susține acesta, atunci pe scara metafizicei ne ridicăm la cunoașterea cauzei prime, la care altfel atâtea căi duc. Căi moderne: postulatul rațiunii omenești, imanența; căi pozitive: cunoașterea lumii, argumentul cosmologic (legea contingenței, a cauzalității, mișcarea, originea vieții, a spiritului), argumentul teleologic

(nomologia), argumentul psihologic (noetic). Toate acestea, împreună cu chestiile coerente, se pertractează pe 60 pag. (p. 27—87) cu toată temeinicia. Urmează critica panteizmului din punct de vedere logic, etic și religios, dovedindu-se superioritatea teizmului (p. 87—100).

Urmează omul după compozitul lui sufletesc. Se dovedește imaterialitatea și substanțialitatea sufletului omenesc, apoi — în o expunere clasică! — libertatea voinții! (p. 100—134). Un tractat foarte actual e apoi acela despre raportul între om și animal atât în privința trupului, cât și a sufletului (p. 134—149), ajungând la problema de supremă importanță a originii omului! (p. 149—160). Tractatul despre nemurirea sufletului încheie secțiunea despre om a lucrării (p. 160—167).

În pertractarea ordinii naturali mai este a se considera ordinea morală. Se dovedește obligațiunea morală a omului, se clarifică chestia autonomiei și heteronomiei, se arată universalitatea și imutabilitatea ordinii morale. Aici iar o problemă importantă: ce e cuprinsul obligației morale, ce e scopul vieții? personalismul? da, însă nu ca scop ultim, acela este: a sluji lui Dumnezeu; dela sine se rezoalvă apoi chestia moralei de dincoace ori de dincolo — Diesseits- oder Jenseitsmoral? — (p. 167—204).

Despre religione se arată, că aceea e un obligament al omului către Dumnezeu, un postulat al firii omenești; se arată ființa ei a fi: directă și indirectă onorare alui Dumnezeu. Se combat conceptele false ale religiei: religia umanității, religia curat etică, religia afectelor; se arată în fine prețul religiei pentru fericirea și perfecțiunea omului (p. 204—217).

Partea a doua a lucrării trece la adevăratul obiect, la religia supranaturală descoperită, care e singură religia creștină.

În genere e un lucru foarte anevoios a dovedi omului modern aceea comunicație nemijlocită, care este în cele religioase din partea dumnezeirii revelația sau descoperirea. Dupăce Sawicki arată în teorie posibilitatea și necesitatea aceleia (p. 221—230), trece la izvoarele revelațiunii, arătând mai întâi autenticitatea izvoarelor ei, apoi originalitatea religiei biblice (p. 234—297). Aici autorul are prilej să se estindă asupra celorlalte religii, asupra ideologiei, care pare a fi comună religiei biblice și aceloră (conceptul divinității, al îngerilor, Treimea, Întruparea Cuvântului, taina dumnezeirii ce

moare și învie, mântuirea), cum și asupra notelor comune ale cultului.

În sfârșit creștinismul!

Poate-se dovedi originea religiei creștine (chestie de metod)? Argumentele estrinsece: minunea, profețiile (cuprinsul aceluia, p. 299—330); argument intrinsec: doctrina creștinismului (p. 330—347), puterea internă a aceluia (349—355), persoana întemeietorului (p. 355—370). În cele două secții următoare dovedește religia creștină ca religia absolută a revelației (p. 374—389), și adevărul Bisericii pozitive (389—442).

Acesta este pe scurt cuprinsul lucrării. Îmi pare rău, că din cauza abundenței n'am putut să amintesc singuraticile teme tractate în lucrare. Observ numai, că nu este chestie modernă din domeniul filozofiei, religiei, apologetice, în care să nu îndrume cartea aceasta. Chiar pentru aceea ca un „modernes Abc“, o recomând preoțimei noastre, care în contact cu inteligența laică de atâtea ori are nevoie de a se folosi de armele pentru apărarea creștinismului. O recomând apoi și mirenilor noștri, cari se interesează de chestii metafizice — și care om inteligent își poate amuți acest interes? —, cari cetesc pe Häckel, Bölsche, pe Kant, „Uttörö“ și „Vieța românească“, să cetească și lucrări temeinice, cari apără creștinismul. Nime altul, ci ei vor fi fericiți, văzându-și apărată sfânta lege și biserică strămoșească, pe care nu au prilejul s'o vadă decât atăcată și hulită.

Dr. NICOLAE BRÎNZĂU.

Note mici asupra cultului divin.

— Scrisoare. —

(V).

Terminând preotul, ori preoții cu punerea părțicelor, el, ori diaconul, dacă este, „strânge în disc părțicelele din jos de sf. pâne, ca să fie bine păzite, și să nu cadă jos oarece dintr'însele“. Rubrica amintește buretele ca mijloc pentru strângerea părțicelor de pe marginea discului. Cu burete se și poate adună mai ușor decât cu alt obiect, ori cu degetele.

Buretele amintit nu se întrebuintează și la strângerea sf. Euharistii în potir, eventual și de pe antimis, ce se întâmplă.

după cuminecarea preotului. Spre scopul acesta servește buretele, care se păstrează în antimis.

Scumpe prietine, poate ți-s'a întâmplat și ție, să vezi în vre-un antimis burete aproape în starea, în care a fost procurat din prăvălie: poros și foarte puțin comprimat. În porii unui astfel de burete intră particile din sf. Euharistie, cari ori rămân acolo, ori se desfac anevoie, ce e incomod și pretinde timp. Din motivul acesta cred a nu face un lucru zădarnic și de prisos, dacă spun aci, cum se pregătește buretele, ce se întrebuințează la liturghie.

Buretele în valoare de 4—6 fil. se spală în mai multe ape calde. După ce s'a delăturat din el toată murdăria și obiectele străine, cum sunt de regulă petricele mici, se stoarce bine, apoi se taie cu foarfecile în formă de paralelogram, ori de pătrat. Din mijloc, de ambe părțile, încă se taie, ca să fie în toate locurile la fel în grosime. Apoi se spală de nou, se stoarce, și așa umed se pune între două pânzături albe și curate. Se așază pe o scândură netedă și se apasă cu fierul cald, udându-se din când în când, până se comprimă așa, încât samănă mai mult a piele. Buretele pregătit în chipul acesta se poate păstră foarte mult timp, e consistent și flexibil și se poate strânge cu el sf. Cuminecătura fără ca să rămână particile în el.

* * *

După ce s'a terminat amintirile și punerea particilelor, urmează acoperirea darurilor. Mai înainte, preotul binecuvântă tămâia, care are să fie curată. În cădelniță se pun cărbuni aprinși și nu lumini, fiindcă acestea produc miros înădușitor. Dacă se pune multă tămâie în cădelniță, ori dacă focul din aceea se susține cu luminare, fumul, ce se produce, pătează și murdărește pereții, pictura și ornatele din biserică. Din motivul acesta e consult și practic, a se pune puțină tămâie în cădelniță și numai atunci când cere trebuința.

După binecuvântarea tămâiei, preotul acopere darurile delăturând mai întâiu toate sfărâmurile de pâne, ce ar fi în jurul discului, ori al potirului, ca să nu se acafe de acopereminte, de pe cari mai târziu, căzând pe masa altarului, pot se producă dubii și scrupuli, că oare sunt pâne simplă, ori Trupul Domnului sub specia pânei. Inainte de așezarea steluței și a acoperemintelor, fiecare se tămâiază deasupra că-

delniței, ce o ține crâșnicul în apropierea preotului. Când steluța nu s'ar așeză bine pe disc, se pune culcată; altcum, la Intratul mare, ușor se restoarnă și cade. În cazul acesta la delăturarea acoperemântului discului, ce se face după Intratul mare, preotul ridică steluța și e atent, ca deodată cu acoperemântul să nu delătore și particule. Așezarea adunată și diformă a aerului displace. Mai bine e, dacă se pune în formă de un fel de șasă-unghiu.

Preotul tămâiază darurile acoperite, zicând de 3 ori: „Bine ești cuvântat...”, apoi recitează rugăciunea punerii înainte, ținându-și mâinile împreunate. Face deslegarea. Tămâiază masa altarului, altar-ul și toată biserica, ieșind din altar pe ușa împărătească și intrând tot pe acolo. Actul acesta trebuie împlinit fără șgomot, elegant și lin, pentru ce nu-i bine să se pună clopoței pe catenele cădelniței, iar aceasta să nu se smâncească și lovească. În vremea tămâierii preotul se roagă, recitând psalmul 50.

Cunosc, iubite, câteva comune bisericești, în cari credincioșii, ales femeile, au răul obicei de a pune în mâna preotului tămâie, ori bani pentru pomeniri, tocmai atunci, când acesta tămâiază. Procedura aceasta condamnabilă prezintă pe preot ca cerșitor, iar pe credincioși de ambițioși, de vani, cari doresc, nu numai să audă pomenindu-li-se numele, ci să fie și văzuți, când aduc ofertele — s'ar părea — nu pentru mântuirea sufletelor, ci pentru ochii lumii. Aduge apoi, că procedura aceasta conturbă și pe popor și pe preot în rugăciuni și face, ca preotul, ajungând în altar, să-și pună în lucrare memoria și să noteze, pentru pomeniri, pe toți cari i-au intins ofrande.

Obiceiul acesta rău trebuie reprob și casat cu prudența și cu blândeța, ce are să caracterizeze pe preot. În biserică, unde credem, că suntem mai de-adreptul în prezența lui Dumnezeu, trebuie să ne desbrăcăm de toate patimile, să lăpădăm dela noi toate cugetele disordinate și să avem mintea ridicată la cele veșnice, iar inima aprinsă de râvnă cătră cele bune. Aici numai atunci să ne mișcăm, când ne închinăm Domnului, făcându-ne cruce și îngenunchind. Toate acestea se împiedecă prin oferirea și primirea darurilor pe timpul tămâierii. Când oferenții se mișcă și merg spre preot, se conturbă și vecinii lor și ceice le stau în cale, iar privirile tuturor se îndreaptă spre ceice fac un fel de târg în biserică,

distrăgându-se și preot și popor. Ceeace s'ar putea invocă pentru menținerea acestui obicei rău, ar putea fi teama să nu se răcească interesul poporului pentru sufragiile Bisericii și starea materială a preotului, care, mai ales în timpurile acestea atât de grele pentru traiul vieții, ar suferi destul de simțitor pe urma casării acestui abuz. Părerea mea este, că motivele acestea n'au nici un temei. Poporul luminat va ști să-și facă datoria și fără conturbarea altora, anume înainte de sf. liturghie, ori în decursul aceleia, dar în un mod mai puțin bătător la ochi.

* * *

Mi-am uitat, iubite, să amintesc la locul său, că, dacă *mănecatul* se împreună cu sf. liturghie, atunci preotul începe a proscomedia, când stranele cântă *luminătoarea*. Atunci depune epatrahurul și ieșind pe ușa de cătră miază-noapte, recitează rugăciunile înaintea iconostasului. Iar dacă acestea două servicii nu se îndeplinesc continue, atunci preotul începe proscomediarea cu un pătrar de oră mai înainte de timpul sf. liturghii. Dacă începutul sf. liturghii nu se face tot la aceeași oră, atunci, când merge preotul liturgisitor la biserică, se trag clopotele avisându-se poporul despre timpul apropiat, în care se va începe sf. liturghie.

În legătură cu aceasta nu pot să nu amintesc ceva și despre *punctualitatea*, ce ar trebui observată și în ce privește timpul celebrării sf. liturghii. Tu știi bine, că fără o regularitate minuțioasă, fără iubire de ordine nu se poate face mult nici în viața naturală, nici în cea supranaturală. Ordo est anima rerum. Exactitatea în lucrări produce mulțumire sufletească și face posibilă conviețuirea oamenilor. Ea este un semn de cultură și în special e o puternică dovadă despre disciplina sufletească a aceluia, care o observă. Desconsiderarea punctualității produce nemulțumire, revoaltă și neascultare în inimile poporului, și-l abat dela religiunea și biserica sa. Din motivul acesta preotul, după cum crede, că e mai favorabil pentru popor și după anutimpuri, să fixeze precis ora sf. liturghii atât pentru Dumineci și sărbători, cât și pentru zilele comune. Ordinea stabilită înainte de toate să o țină preotul, apoi să ceară aceasta și dela credincioși.

Ar fi foarte consult, dacă timpul celebrării sf. liturghii s'ar stabili în sinoadele protopopești uniform pentru toate

parohiile din un tract. Dacă aceasta nu s'ar putea, atunci fiecare preot să notifice protopopului timpul celebrării. În ambele cazuri protopopul ar putea controla, fără nici un aviz previu, cum celebrează preotul, cum predică, cum e curăţania din biserică, cum cercetează poporul biserica etc, ce va trebui să se facă.

* * *

Scumpul meu, am terminat ceea ce credeam, că e bine şi sunt dator, să spun pentru uniformitatea lucrurilor, ce se îndeplinesc la pregătirea darurilor (*la proscomodie*). Ajutând Domnul, în anul viitor voi continua notele mici privitoare la *sf. liturghie*, încălzit fiind de şinta, ce ţi-o aminteam de altădată: cultul divin să câştige în maiestate şi în putere prin uniforma şi corecta executare a ceremoniilor liturgice.

Esprimându-ţi cu bucurie sentimentele dragostii, ce-ţi păstrez, mă recomand în rugăciunile tale pii

Al tău

devotat prietin:

SENIOR.

CRONICĂ.

În jurul executării bullei „Christifideles“. Pe temeiul decretelor de executare ale bullei Christifideles, în articolul din fruntea numărului trecut (18) al acestei reviste s'a relevat cu deosebit aplomb următorul pasaj din decretul Nunţului Scapinelli către episcopii interesaţi: „de s'ar întâmplă să se nască pe viitor vre-o *dificultate*, referitor la circumscrierea, marginile, starea ş. a. de acestea din noua dieceză, sf. Scaun, sfătuindu-se cu Regele Apostolic, va prevedea în Domnul în mod potrivit după dreptul şi datorinţa sa“. Aceste cuvinte, de-o importanţă deosebită pentru acţiunile noastre viitoare, indică mai pe sus de orice discuţie, că chestia parohiilor, cari nu se pot împăca cu situaţia nouă ce li-s'a creat, — cum spuneam şi în numărul trecut —, nu este o chestie asupra căreia să nu se poată reveni. Totul să învârtă în jurul putinţei noastre de-a creă şi de-a şti exploata „dificultatea — de care aminteşte Nunţul — referitoare la circumscrierea, marginile starea ş. a. de acestea din noua dieceză“.

Mișcarea demnă a preoției din părțile sătmărene, căreia adunarea comisiunii de 50, ținută la Baia-mare în 6 Decembrie, de sigur nu va fi întârziat să-i dea cea mai potrivită direcție, dar în aceeași vreme și cel mai puternic îndemn — este fără îndoială o dovadă neînșelătoare a putinței noastre de-a creă ceeace ni-se cere, ca să fie temeiul, pentru a se putea reveni. În legătură cu această mișcare, ținem să constatăm și noi, ceeace se spune în rezoluția publicată în ziare a preoției din Sătmar, că lupta noastră de apărare a ajuns acum pe adevăratul teren, acela al parohiilor dismembrate, care dela început ni-s'a părut singurul teren potrivit pentru *înfăptuirea* unei soluții. În felul pornit, dacă se va purta lupta cu tact, dar energic, avem credința, că vom putea alătură și câteva pagini de bucurie la cartea durerilor din acest an.

*

De dragul unei icoane mai complete a evenimentelor petrecute în jurul executării, încreștăm la acest loc și cea dintâiu pastorală a Ordinariului interinal al noiei dieceze, episcopul de Muncaciu, care deja cearcă să cimenteze legăturile de „dragoste“ ce trebuie să unească pe toți preoții de Hajdudorog. Dupăce aduce la cunoștința clerului diecezan denumirea sa de administrator apostolic, Prea Sfinția Sa îndeamnă preoțimea să caute ași întări cu toate mijloacele ce-i stau la dispoziție temeiul unic al unei rodnice activități pastorale: credința în învățătura dumnezeiască alui Isus. Stăruie apoi asupra alipirii de Scaunul apostolic și de Casa domnitoare precum și a iubirii de patrie, „care ne-a crescut și care ne apără și nutrește cu dragoste“.

După aceste idei de întroducere, nu uită a-se ocupa și de chestii mai concrete. Ele sunt întroduse prin constatarea, că noua episcopie nu s'a înființat pentru scopuri lumești, ci exclusiv pentru scopul mântuirii sufletelor. Crearea ei — zice P. Sf. Sa — nu se îndreaptă împotriva naționalităților, pentrucă catiheza și predicarea se va face tot în limba de până acum. Tot asemenea va rămânea limba folosită până acum și în liturghie și'n cântările bisericești. Aduce apoi la cunoștința clerului, că în vederea limbei grecești, care va trebui să se întroducă peste 3 ani, se va îngrijii să se tipărească „cărțile liturgice și rituale“ în limba paleogrecă, și încă cât mai curând, ca în decursul acestor trei ani să se poată deprinde cu ele.

De încheiere mai amintește, că, începând cu ziua de 17 Noemvrie (datul decretului de executare), preoții încorporați noiei dieceze nu mai pot trece în altă dieceză fără îngăduința Papei, dar în schimb nici beneficii de-ale diecezei de Hajdu-dorog nu mai pot obține decât numai preoți, cari sunt aplicați în ceva slujbă pe teritoriul acelei dieceze.

Cum se poate vedeă din acest cuprins sumar al pastoralei, administratorul apostolic a intrat de-a binele în cârmuirea parohiilor separate din corpul provinciei noastre. Trebuie să spunem însă, că nici el nu consideră aplanate toate chestiile, și ici-colo se poate chiar întrezări, că se așteaptă la rezistență. Făgăduința, că guvernul unguresc se va îngriji de starea materială a preoților și de soarta văduvelor și a orfanilor, „chiar așa, *ba încă mai bine*, ca în celelalte dieceze grecești“ — desigur încă nu dovedește, că ar avea credința, că preoțimea noastră s'ar simți de tot bine în noul mediu. De aceea cearcă s'o îndulcească cu momeli, cari prea se poate să zăpăcească o samă de spirite...

Nădăduim însă, că acțiunea inaugurată de comisiunea de 50, care promite cele mai frumoase rezultate, va reuși să împiedece și zăpăcirea acestor puțini. (art.)

*

Primatele Ungariei — numai mitropolit. Din prilejul trecerei mitropolitului Ioan Csernoch dela scaunul mitropolitan de Calocsa la cel de Strigon, s'a reimprospetat în ziaristica maghiară discuția asupra chestiei, dacă Vaticanul recunoaște pe mitropolitul de Strigon de primate al țării, ori nu. Chestia are și pentru noi oarecare importanță, mai ales în vederea luptei ce ne așteaptă pentru asigurarea autonomiei noastre bisericești, și de aceea încreștarea ei în această revistă nu va fi, credem, lipsită de interes.

Mitropoliții de Strigon, amăsurat dreptului public maghiar, poartă titlul de principe-primat (herceg-primás) din 1714. La acest an le-a dăruit titlul de principe Carol III pentru meritele mitropolitului de atunci, și staturile Ungariei acceptară acest titlu al împărăției romane-germane, cu care primatele de Strigon nu aveă de altfel nici o legătură, și deși eră străin de dreptul public maghiar îl codificară în art. III. din 1715, mulțumind pentru el lui Carol. Acest titlu de drept public maghiar îl și au de fapt mitropoliții de Strigon până în ziua de azi.

Din punctul de vedere al dreptului canonic lucrul stă însă altfel. În bullele papale de preconizare a mitropoliților de Strigon de fapt nu este nici o amintire despre puterea lor primațială asupra tuturor episcopilor catolici ai regatului ungar. Și acest lucru nu datează numai dela 1853, când s'a înființat provincia bisericească de Zagreb a Croaților și cea de Alba-Iulia și Făgăraș a Românilor uniți, cari, amândouă atârând direct de Scaunul Romei, constituiau o vădită nerecunoaștere din partea Romei a puterii primațiale a mitropoliților de Strigon, ci este mult mai vechiu. Aceasta se vede limpede din răspunsul, pe care l-a dat Roma mitropolitului Scitovszky, care la 1853 a protestat foarte energic împotriva „vătămării teritoriului și drepturilor sale primațiale“. El sună: „Nihil innovetur“, ceea ce înamnă, că Roma, când a înființat cele două provincii bisericești independente de Strigon, nu a vătămat nici teritoriul, nici drepturile primațiale — pe cari nu le-a recunoscut nici mai înainte — ale mitropoliților de Strigon. Dar mai mult. Nu numai Roma nu recunoaște și nu a recunoscut astfel de drepturi, ci bazați pe această ținută a Romei, în multe rânduri și mitropoliții de Calocsa, ba chiar și episcopi simpli, încă au protestat contra lor.

Dar dacă mitropoliții de Strigon nu au putut să câștige recunoașterea din partea Romei a drepturilor primațiale, pe cari s'ar părea că le au în temeiul titlului de drept public maghiar, în schimb au obținut dela Roma dreptul de-a purta la intrarea lor în catedrala din Strigon, insigniile cardinalității (afară de biretul și pălăria de cardinal) și în cazul, că încă nu ar fi cardinali, cum e bună-oară cazul lui Csernoch.

Că mitropoliții de Strigon ar abdice însă bucuros de aceste privilegii, în schimbul recunoașterii drepturilor primațiale este cât se poate de ușor de înțeles. Deocamdată trebuie să se mulțumească însă cu ceea ce au. (ar).

*

Bullele de preconizare ale episcopilor. Din prilejul denumirii noului episcop al Lugojului, nu va fi credem lipsită de interes cunoașterea bullelor papale, prin cari se întâmplă preconizarea câte-unui episcop catolic.

Noul episcop, dacă nu este încă consacrat, primește 4 bulle de acestea. Într'una i-se aduce la cunoștință, că Scaunul Apostolic l-a preconizat, sau că a aprobat alegerea, respective denumirea lui, făcută din partea factorilor competenți. O a doua

bullă dă noului episcop dreptul de-a putea primi consacrarea episcopoească din mâna alor trei episcopi, întăriți de Scaunul Apostolic. A treia bullă este adresată către mitropolitul respectivului episcop, în care se încunoștințează în mod officios, că papa pe cine a întărit pentru dieceza sa sufragană. Cea din urmă, în sfârșit, se îndreaptă către capitulul diecezan al noului episcop. Lumea mare ia de obicei cunoștință numai despre aceasta din urmă, și anume cu prilejul intronizării episcopale, când i-se dă citire cu toată solemnitatea cuvenită. După citirea acestei bulle în fața capitolului, puterea vicariului capitar încetă, trecând toată puterea de cărmuire a diecezei în mâinile noului episcop. O anumită parte a acestei puteri, episcopul o trece apoi unui substitut al său, numit vicar general, pe care și-l alege însuși episcopul dintre capitularii săi.

Afară de aceste bulle, cu prilejul întăririi vre-unui episcop diu monarhia noastră, se mai pregătește în Roma și o bullă specială, care se adresează Majestății Sale, ca patronului suprem, în care i-se aduce la cunoștință, că Scaunul Romei aprobă denumirea făcută, respective întărește pe cel candidat. — Toate bullele acestor papale sunt scrise cu scrisoare caligrafică, având fiecare câte-o inițială foarte frumoasă. (ar).

*

În jurul unei scrisori din Beiuș. E vorba de scrisoarea, care s'a publicat în numărul ultim (31) al „Luceafărului“, sub iscălitura „Senin“.

D. Senin, a cărui iscălitură am mai întâlnit-o și în organul eparhiei arădane „Biserica și școala“, nu este un fiu al Bisericii noastre și e firesc deci, să nu poată avea o dragoste deosebită pentru aceasta Biserică și pentru instituțiile ei. Scrisoarea d-sale ne spune însă mai mult; ea dovedește că dlui nu ne poartă nici aceea dragoste comună, pe care Dl Hristos o cere și pe seama dușmanilor noștri. Numai așa ne putem explica ieșirile sale împotriva autorității noastre bisericești de acolo, cari se reoglinesc foarte semnificativ în aceste fraze: „duhul nepriceperii și-a infipt bine ghiarele și la noi“, și „prostia omenească se lăfăie în draga ei voie“. Va înțelege adevărat oricine, că vorbe grele ca aceste nu sunt potrivite spre a provoca o ameliorare a stărilor — întrucât ar putea fi vorba de așa ceva —, nici chiar în „Siberia Românilor“, cum îi place să numească aceea parte a Românismlui.

Scrisoarea d. Senin se învârtă de altfel mai ales în jurul afacerii odioase, a unei sale de propunere la liceul confesional de acolo, pe care autoritatea bisericească nu ar fi dispusă să o pună la dispoziția elevilor neuniți ai liceului, ca în ea să li-se poată face instrucția religioasă. Nu cunoaștem dosarul acestei afaceri, care preocupă de multă vreme lumea românească din acele părți, și de aceea nu putem intra în meritul ei. Credem a nu greși însă, când susținem, că și această chestie, ca oricare alta, va fi având două fețe: una, care se prezintă, acum nu pentru întâia dată, în publicitate, și alta, care ar putea lămuri temeiul acelei opreliști, care, pe cât știm, de fapt există singur la liceul din Beiuș. Aducerea în publicitate ale adevăratelor motive, pentru cari se susține și pe mai departe statul-quo, — după atâtea atacuri, pe cari le socotim de absolut neîntemeiate, credem că se impune. Prin ele nu numai că s'ar limpezi afacerea, ci pentru totdeauna s'ar desființa învinuirea, că la acel liceu elevii români de legea ortodoxă, ar fi persecutați. Și apoi e sigur, ca acreditarea acestei învinuiri nu poate fi în folosul Bisericii noastre. De aceea ne rugăm de auctoritatea bisericească orădană, să nu încaseze și de asta dată odiul unei tăceri neînțelese.

Că apoi d. Senin și după ce va fi primit acele lămuriri competente va mai stăruî, ori nu asupra „prostiilor omenești, cari se lăfăie acolo în dragă voie“ — îl privește. (ar.)

*

Ne modernizăm. În ziaristica altor neamuri, așa numiții mijlocitori de căsătorie fac de mult la „mica publicitate“ afaceri destul de rentabile prin inseratele lor privitoare la subiecte de căsătorie, care pentru o seamă de oameni a ajuns să fie și ea o afacere“ a la: „care dă mai mult!“

Noi Românii din această țară, că unii mai înapoiați în cultură, nu ajunsesem încă până la această înțelegere mai superioară a sacramentului dragostei, și de aceea ziaristica noastră trebuie să se mulțumească cu inserate mai comerciale. Dar iată, că ne modernizăm. Un număr mai nou al unei gazete românești publică următorul anunț:

Un teolog de clasa I.

Caută o fată inteligentă ori țărancă cu 40 mii cor. bani gata Adresa:

A. B. Belényes
(poste-restante).

În fața acestui anunț, care nici nu e tocmai cel dintâiu în această materie, vor amuți de sigur toate însinuările malițioase ale aceloră, cari până bine de curând credeau că pot susține, că nu suntem moderni. Nu am fost noi aceștia, dar cu toate acestea, cu tot „reacționarismul ce ne caracterizează“, de silă ca de voie bună, plecăm și noi steagul înaintea acestei concepții moderne (!), care ne deschide perspective atât de frumoase pentru viitorul neamului nostru!...

Ne-ar mai fi plăcut totuși, dacă la înălțimea acestei concepții, nu s'ar fi avântat chiar: un teolog de clasa I. ar.

Cărți și reviste.

Din Gherla ne vine, în interval relativ foarte scurt, o a doua carte de rugăciune. E cea mai amplă carte de acest fel scrisă în spiritul Bisericii române unite. Autorul ei este profesorul seminarial de acolo, *Dr. Victor Bojor*, care a întocmit-o din cărțile noastre rituale și din mai mulți autori — cum însuș spune — »pentru toate trebuințele sufletești ale credincioșilor«.

De fapt, »*Scara cerească*«, căci așa se numește, cuprinde îndrumări potrivite pentru înălțarea sufletească a tuturor credincioșilor adulți, în toate împrejurările vieții. »Învățăturile« din fruntea singuraticelor capitole cuprind, în rezumat, tezele — ici-colo și motivările — celei mai înaintate discipline ascetice, care va putea aduce mult folos până și preoțimei noastre. Vieța religioasă, contemplată de autor, în serviciul căreia stă cartea aceasta, este vieța ideală a unui seminarist bun, care între marginile strimțate meșteșugit ale traiului său din Seminar adună comori bogate în vederea misiunii sale de sămănător în agrul Domnului. Și dacă »*Scara cerească*«, râvnește o astfel de vieță și pe sama credincioșilor mireni, asta înseamnă numai atâtă, că pe scara pe care urcă clerul spre fericirea cerească se pot sui foarte bine și mireni. Că de fapt se vor sui alături de noi, și că oare pentru ei încă aceasta e cea mai potrivită scară, e altă întrebare. Noi credem chiar că scara lor trebuie să se deosebească de a preoțimei, și că ei nu bucuroși urcă aceeași scară cu noi, și numai din motivul că noi trecând tot pe al doilea fuștel, ajungem de două ori mai iute. Și asta îi poate amări foarte ușor. Acelaș lucru se poate spune și despre raportul dintre un

mirean cult și un țaran. Pentru acest motiv avem credința, că o carte de rugăciuni, care vrea să satisfacă trebuințelor sufletești ale *tuturor* credincioșilor, nu poate fi socotită ca isvorită din cea mai fericită inspirație. Așa că, dacă cartea păr. Bojor nu va cucerii un teren așa de larg precum i-l dorim, împrejurarea, că ea are acest păcat, desigur nu va fi ultima cauză.

Trecând la amănunte, nu putem să nu relevăm grija deosebită a autorului pentru toate amănunțele unei vieți religioase, căreia nu-i scapă din vedere nici cel mai neînsemnat mijloc, ce ar putea contribui la înălțarea noastră sufletească. Cele aproape 400 pagini ale cărții — format 16⁰ — sunt și ele o dovadă grăitoare a bogăției acestor mijloace. Ca un element nou în cărțile noastre de rugăciuni trebuie să amintim meditațiile, cărora li-se dă o deosebită atențiune și în capitolul care tratează despre ascultarea sfintei liturghii. Ne bucurăm mult pentru aceste părți nouă, dar credem că eră și mai bine, dacă meditațiile intercalate textului necomplet al sf. liturghii, s'ar fi dat cu totul separat, dându-se complet și textul liturghiei. Putința de-a urmări acțiunile sf. liturghii pe două căi, ar fi fost credem un câștig. Oglinda sufletească, ori cât ar fi de bogată, nu ne mulțamește pe deplin. Prea se ține în ea samă de împărțirea din catehism a păcatelor, separându-se păcate perfect înrudite, și prea lăsă mult de dorit întrebările cari se pun în jurul păcatelor necurăției și a poruncei a treia bisericești. Întrebarea »de câte ori«, care poate fi considerată ca o normă aproximativă în judecarea păcatelor greie, se pune abia de câteva ori, deși e știut, ca tocmai acesta e unul din cele mai gingașe puncte ale spovedaniei.

De încheere mai amintim, că în »învățături« și în rugăciunile, cari nu sunt scoase din cărțile noastre rituale, limba nu e scutită, de câteva maghiarisme mai greoaie și de o seamă de provincialisme supărătoare, cari pe alocurea s'au strecurat chiar și în rugăciunile transcrise din cărțile rituale tipărite aici la Blaj (ne gândim mai ales la cuvântul voie care consecvent s'a redat cu »voaie«). Fiindcă însă omul, care se roagă nu va căută la aceste câteva greșeli de limbă, ci la ideile pe cari le îmbracă, dorim din tot sufletul, ca frumoasele gânduri ce cuprinde »Scara cerească«, să ducă cât mai mulți credincioși în ceriu. (ar).

*

În numărul 258 (6 Decemvrie) al »Românului«, păr. Dr. Ioan Lupaș ocupându-se, cu cunoscuta-i »imparțialitate istorică«,

de încercarea reunirii bisericilor române din Ardeal dela 1798, după ce amintește în treacăt, că Petru Maior »eră de o cugetare și atitudine foarte puțin catolică«, crede că poate fixa pe sama istoriei viitoare și următoarea icoană a congresului nostru din Maiu deia Bălgrad: »De altfel cât de puțină ispravă ar fi făcut la 1798 un congres ținut la Bălgrad (plănuț pentru înfăptuirea planului de reunire pe care se ocupă), s» poate judeca — zice dsa — și după rezultatul comediosului (sic!) congres ținut la 1912 în acelaș loc cu o chilometrică cuvântare de preamărire a celui ce a săvârșit desbinarea între Români, cu bărbăteasca hotărîre de a săruta piciorul care te lovește, și cu strașnica încheiere de a se *fotografia* toți membrii acelui congres — pentru posteritate...«

Am »fotografiat« aceste probe ale iubirei de adevăr, de care e capabil »istoricului«, Lupaș, care, bun e Dumnezeu, azi-măne își va face intrarea în Academia română, — anume, pentru ca să apară în toată golătatea ei, lipsa de scrupuli, cu care poate fi tratat, abia cu câteva luni în urmă, un congres demn, care a știut să ia cu totul alte hotărîri, decât acele pe cari le fixează pe seama istoriei pâr. protopop al Săliștei. Să nu fie cu supărare, dar noi credem și spunem acum de nou, ceea ce s'a mai spus pe paginile acestei reviste, că orice hotărîri »strașnice« ar fi luat congresul nostru din Bălgrad, în fața »istoriei« el ar fi rămas totuși un »congres comedios«, afară de cazul, că ar fi pășit pe »singura cale ducătoare la scop — cum o numește în acelaș articol d. Lupăș — care ar fi întoarcerea la vechea credință și la biserica strămoșească«.

Ei bine, în punctul acesta credințele noastre sunt mult mai bine cunoscute, decât să simțim nevoia a-le mai preciza odată. Că nu pot fi toți de părerea noastră, o înțelegem foarte bine, și desigur nu putem avea nimic în contra, ca și alții să-și mărturisască credințele lor în publicitate. Pâr. Lupaș poate să aibă chiar *convingerea* sprijinită pe cercetări istorice, că congresul nostru din Maiu, care, luând afară anumite cercuri arhiortodoxe, a mulțumit toată lumea, a fost un congres »comedios«. Acest lucru poate să-l și spună tot mereu. Poate s'o facă acesta, dacă i-se permite, chiar și în coloanele partidului nostru național, care desigur, că nu are dreptul, să nu respecte convingerile științifice ale unui scriitor, angajat anume de colaborator științific. Ca să mergem mai departe pâr. Lupaș poate foarte bine să nu fie mulțumit cu vorbirea pâr. Dăianu, și poate să o dificulteze,

între altele și pe motivul, că a fost »chilometrică« (poate au mai făcut-o și alții!). În sfârșit păr. Lupaș mai poate spune o mulțime de alte lucruri, cari vor putea să ne supere eventual, dar, cunoscând mentalitatea celui ce le profesează, nu ne vor putea revolta. Este însă de-adeptul revoltător, și se împotrivește simțului elementar de rușine, a spune, că congresul din Bălgrad ar fi hotărât să sărute piciorul care ne-a lovit, și că s'ar fi încheiat cu fotografiarea tuturor membrilor congresului.

Dar se pare, că păr. Lupaș are patentă pentru astfel de necuviințe, fiindcă nu e acesta primul caz, și probabil nu va fi ultimul. Ar fi de dorit numai ca aceasta patentă, întrucât de fapt ar avea-o, să o comunice lumii mari, ca aceea să se poată orienta pentru viitor. Până atunci însă ținem să înfierăm cu toată energia ieșirile necuviințioase și lipsite de orice temei ale d. Lupaș, rugându-ne de redacția, că »R«-lui, întrucât nu poate să-i refuze publicarea lor, să le adnoteze măcar: nu ne identificăm!

E minimul, pe care-l putem cere. (ar).

*

Valorosul pictor bisericesc, care este profesorul dela liceul nostru din Blaj *Flaviu C. Domșa*, ne trimite două icoane în stil *bizantin* de cea mai mare frumusețe. Una înfățișează pe Mântuitorul Hristos, iar a doua pe Preacurata Fecioara Maria, în mărime de 41×68. Aceste reproduceri foarte bine succese, cari fac o deosebită cinste atelierului din Sibiu, unde s'au lucrat, vor înlocui de sigur foarte curând icoanele străine din casele și bisericile noastre, mai ales că se vând cu abea 2 cor. bucata. Preoții noștri îndeplinesc o datorință și națională și creștinească răspândind în popor aceste icoane.

Cărți întrate la redacție.

Ștefan Roșianu, Elemente de liturgică pentru școlile populare. Blaj 1912. Prețul 50 fileri.

Catehism catolic pentru clasele III—VI elementare. Blaj, 1912. Prețui 80 fileri.

Preotul Teodor Bălășel, Sfânta Duminecă. Povestiri populare române. Vălenii de munte, 1912. Prețul 20 bani.

Ioan Genț, Mângăierea sufletului. Carte de rugăciuni pentru tinerimea greco-catolică. Oradea-mare, 1913. Prețul 30 fileri (la comandă de 50 exemplare: 26 fileri, iar la comandă de 100 exemplare: 20 fileri) plus porto.



TELEFON.

M. Aghires. Sunt oameni, cari la distanță mai însemnată, se par mari, de aproape însă sunt mici -- și sunt, cari din depărtare aproape nu se văd, iar considerându-le amănunțit icoața și activitatea, te încanți de frumoasa și puternica lor individualitate. Intre cei din urmă s'a socotit și noul Arhieru al Lugosului. Toți câți îl cunosc de aproape, știu, că e îndreptar de credință, tip de blândetă și învățător al înfrânării nu numai cu cuvântul, ci și cu adevărul faptelor sale. E un rar adorator al Euharisticului Hristos, dela al cărui altar va împrumută și în viitor focul sfânt al zelului apostolic, statornicia în bine și ajutorul supranatural de a se îngriji de aproape, în vizitațiuni dese canonice, de nutremânt pentru cultivarea și sfințirea sufletelor. Tot dela altarul Domnului, la care a servit aproape zilnic, va învăța să fie drept, să deștepte și să ridice pe cel căzut și să pedepsească fără milă, *pe care nu vrea să se îndreple.* P. S. Sa a fost credincios într'u puțin și nădejea, că va fi credincios și într'u mult, ne face să ne bucurăm, pentrucă a căștigat cu umilința cele înalte.

L. în B. Cu adresa aceasta rămâneți necunoscut, după cum V'a fost dorința. — Despre neglijințele părintelui, de care ne scrieți, am mai auzit. Ni-s'a zis chiar, în glumă, ce e drept, că așa l-am învățat. Ne-a supărat, nu gluma, ci purtarea lui, pentru care noi nu purtăm nici o vină și ne-a mai supărat faptul, că noi n'avem puțință de a-l disciplina. Dacă i-ar fi trecut în sânge numai o parte din învățăturile, sfaturile și îndemmurile, ce i-s'au dat în seminar ar desvôltă o activitate profească din cele mai frumoase, fiind condus de sentimente înalte morale și religioase. Se vede însă, că n'a lăsat să se lipească nimic bun de sufletul său, că n'a altuit supranaturalul în inima sa, deși a avut foarte multe ocazii. Lui i-se potrivește ceea ce zice Firdusi—Coșbuc:

- »Un spine poți să-l răsădești și'n raiu,
- »Și hrană miere și nectar să-i dai;
- »E! tot ghimpos va fi și-apururi spine
- »Și-amare boabe dând, dar nu smochine!

Un astfel de preot sclav al patimilor, numai de frica pedepsei mai face ceva, căci:

- »Un fiu de sclav nu'nvață maiestate,
- »Și teama lui e numai că-l vei bate!

S U M A R U L :

Redacția: Un nou Vlădica românesc. — **Ariton M. Popa:** Biserica română unită în trecut și'n viitor. — **Dr Ioan Sâmpăleanu:** Autonomia noastră bisericească (II). — **Laurențiu Nicoară:** Lupta noastră contra alcoolului. — **Dr. Nicolae Brinzău:** „Adevărul creștinismului“. — **Senior:** Note mici asupra cultului divin (Scriseare V. Articol final). — **Cronică:** In jurul executării bullei „Christifideles“ (ar.); Primatele Ungariei — numai mitropolit (ar.); Bulele de preconizare ale episcopilor (ar.); In jurul unei scrisori din Beiuș (ar.); Ne modernizăm! (ar.). — **Cărți și reviste:** Dr. Victor Bojor: Scara cerească (ar.); „Românul“ (ar.); Flaviu C. Domșa: Icoane în stil bizantin; Cărți intrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.